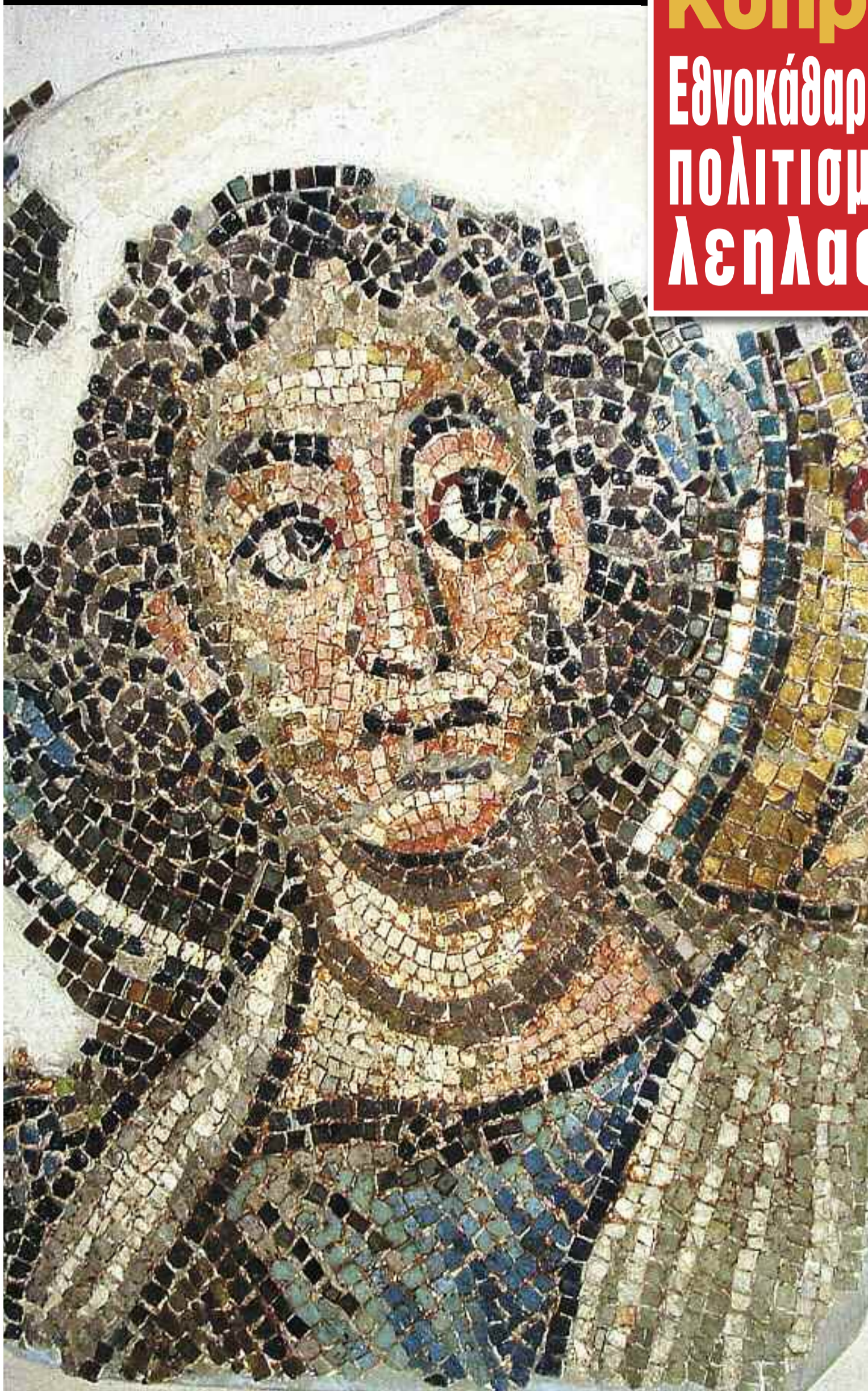

Κύπρος 1974 - 2010

Εθνοκάθαρση & πολιτισμική λεηλασία

Αρχάγγελος Μιχαήλ, αποτειχισθέν ψηφιδωτό από τον ναό της Παναγίας Κανακαριάς, στην κατεχόμενη Λυθράγκωμη, το οποίο πλέον βρίσκεται στην Κύπρο.

Η εισβολή και κατοχή, η άνανδρη δολοφονία άμαχων και γυναικόπαιδων, η εκδίωξη του ελληνικού πληθυσμού και ο εποίκισμός των περιοχών με Τούρκους από τα βάθη της Ανατολής, η αλλαγή των τοπωνυμίων των πόλεων και των χωριών, η σύλληψη, λεηλασία και καταστροφή αρχαιολογικών και χριστιανικών λατρευτικών χώρων αποδεικνύουν ότι η όλη στρατιωτική επιχείρηση, που η Τουρκία την έφερε ειρηνική, ήταν πάρα πολύ καλά μελετημένη και από πολύ καιρό προετοιμασμένη. Η προφητική φωνή του έμπειρου διπλωμάτη και νομπελίστα ποιητή Γιώργου Σεφέρη, που προειδοποιούσε για την επερχόμενη τραγωδία, δεν αποθάρρυνε την εγκληματική χούντα να ανοίξει τις πύλες της Μεγαλονήσου στον Αττίλα. Φυσικά την ώρα της μάχης η δικτατορία κατέρρευσε, αφού η αποστολή της ήταν προδιαγεγραμμένη και ήδη συντελεσμένη. Βέβαια ο ελληνικός πολιτισμός δεν ευτελίζεται μόνο στο υπό κατοχή έδαφος της Κύπρου. Ο ελληνικός και ο χριστιανικός πολιτισμός, οι κατά γενική ομολογία βάσεις του δυτικού πολιτισμού, αφήνονται να αντιπροσωπεύονται από ακραία στοιχεία που, όπως φάνηκε και στην περίπτωση της στρατιωτικής χούντας, όχι μόνο δεν μπορούν να τον υπερασπιστούν, αλλά είναι και τα πλέον πρόθυμα να τον ξεπουλήσουν.

Επιμέλεια αφιερώματος, συνεντεύξεις, κείμενα:
Στέλιος Κούκος

Συνεντεύξεις:
Δημήτρης Αλευρομάγειρος
Ιωάννης Ηλιάδης

Γράφει:
Νίκος Ορφανίδης

Μαρτυρία:
Γιάννης Ορφανίδης

Ο Δημήτρης Αλευρομάγειρος

Δημήτρης Αλευρομάγειρος: Με τη θυσία τους έσωσαν την αξιοπρέπεια του ελληνισμού...

Ο στρατηγός ε.α. Δημήτρης Αλευρομάγειρος είναι μία ηρωική μορφή του πολέμου στην Κύπρο του 1974. Πέρα από τις προσωπικές στιγμές που έζησε τις ώρες της μάχης, θεωρήσαμε πως είναι ο καταλληλότερος για να μας μιλήσει για την «εθνική μοναξιά» που βίωσε ο ίδιος και οι ελληνοκύπριοι συμπολεμιστές του από την πλήρη εγκατάλειψη του εθνικού κέντρου, της Αθήνας.

Ο Δημήτρης Αλευρομάγειρος το 1974 ήταν ταγματάρχης και υπηρετούσε ως διοικητής του 336ου Τάγματος Πεζικού που υπερασπιζόταν τη Λευκωσία. Και ενώ τα περισσότερα μέτωπα είχαν καταρρεύσει και οι τούρκοι εισβολείς προέλαυναν στην Αμμόχωστο και τη Μόρφου, τις οποίες κατέλαβαν, το τάγμα του αντιστάθηκε και δεν επέτρεψε στα τουρκικά στρατεύματα να καταλάβουν ολόκληρη τη Λευκωσία, ίσως και ολόκληρη την Κύπρο. Ζητήσαμε, σχεδόν επίμονα, από τον στρατηγό να μας μιλήσει για τις προσωπικές του προσπάθειες, τις οποίες όλη η Κύπρος γνωρίζει, αλλά αυτός, άλλο τόσο επίμονα, μας παραπέμπει στην ηρωική θυσία όσων σκοτώθηκαν την ώρα της μάχης!

Στρατηγέ, η χούντα πρώτα, με την απόσυρση της μεραρχίας το 1968 και μετά με το προδοτικό πραξικόπημα, οδήγησε τον ελληνισμό της Κύπρου σε μία φοβερή εθνική μοναξιά και στο στόμα του Ατίλα. Αλλά και η κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Καραμανλή, για ποικίλους λόγους, δεν μπόρεσε να προστατεύσει τη μεγαλόνησο. Θέλετε να μας μιλήσετε για το πώς βιώσατε τη μοναξιά αυτή εκείνες τις δύσκολες ώρες του πολέμου;

Σαράντα τρία χρόνια από το πραξικόπημα του Απριλίου του 1967 και τριάντα έξι από το πραξικόπημα του Ιουλίου του 1974 και την τουρκική εισβολή, μπορούμε να πούμε ξεκάθαρα -και με τη βοήθεια των αποκαλυφθέντων αρχείων στις ΗΠΑ και στο Ηνωμένο Βασίλειο, καθώς και από σοβαρές δημοσιογραφικές έρευνες, εν οίς και του Νέστορα της δημοσιογραφίας Ηλία Δημητράκου- ότι η χούντα του '67 έγινε για ένα και μόνο λόγο: Για να καταστραφεί η Κύπρος.

Ήδη από το 1955 έχουμε δήλωση κορυφαίου ισραηλινού διπλωμάτη προς την κυβέρνησή του - ευρισκόμενος μακριά από το αρχείο μου δεν ενθυμούμαι το όνομά του-, ο οποίος ανέφερε στο υπουργείο Εξωτερικών της χώρας του ότι καμία κοινοβουλευτική ελληνική κυβέρνηση δεν «έχει το θάρρος να κλείσει δυσμενώς το Κυπριακό». Αυτό θα συμβεί από μία άλλη, πιο «ανεξέλεγκτη» - ή πολύ ελεγχόμενη, προσθέτω. Ευρισκόμενος την περίοδο εκείνη στην Κύπρο και παρακολουθώντας τα γεγονότα, θέλω να σημειώσω ότι εκτός από τους αξιωματικούς που ήταν σε θέσεις-κλειδιά διαπίστωσα ότι πολλοί αξιωματικοί που δεν συμφωνούσαν με τη χούντα είχαν μεταταχθεί στην Κύπρο. Κανείς όμως δεν ασχολήθηκε με αυτό το σημαντικό γεγονός. Τουναντίον, η αυθαίρετη ταύτιση του οιοδήποτε αξιωματικού με το κουντικό καθεστώς «διευκόλυνε» πολλές καταστάσεις και κυρίως βόλευε τη χούντα, για να φορτώσει την όποια κακή εξέλιξη σε αυτούς...

Έχετε δίκιο...

Με την έξοδο στο Αιγαίο, τον Μάρτιο του 1974, του «ερευνητικού» πλοίου «Τσάνταρλι», οι Τούρκοι για πρώτη φορά ουσιαστικά αμφισβητούσαν την ελληνική κυριαρχία στο Αιγαίο. Αλλά και μετά τη συνάντηση στην Κύπρο, τον Μάιο της ίδιας χρονιάς, των υπουργών Εξωτερικών των ΗΠΑ και των ΕΣΣΔ, Κίσιγκερ και Γκρομπίκο, για το Μεσανατολικό και τη διαβεβαίωση του Κίσιγκερ στον αρχιεπίσκοπο Μακάριο ότι δεν είχε να φοβηθεί τίποτε από την ελληνοτουρκική κρίση, ήταν εξόφθαλμο ότι η κατάσταση έβαινε σε σύγκρουση. Τη σύγκρουση αυτή κατ'ύλην και δημιουργούσε ο αγγλοαμερικανός παράγοντας.

Το γεγονός ότι αυτό δεν έγινε στην ουσία αντιληπτό στην Κύπρο ή δεν μπορούσε να γίνει πιστευτό, ήταν ένα πρόβλημα. Αλλά το εγκληματικό πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου δεν μπορεί να συγχωρηθεί με τίποτα, και δηλώνω πως αν το 1922 εστάλησαν στο εκτελεστικό απόσπασμα οι τότε πολιτικοί και στρατιωτικοί, πολύ περισσότερο έπρεπε να οδηγηθούν ο υπεύθυνοι του 1974.

Προφανώς, γιατί έπρεπε να γνωρίζουν πως οι Τούρκοι δεν θα άφηναν να χαθεί αυτή η ευκαιρία;

Η Τουρκία, έτοιμη από καιρό, βρήκε την ευκαιρία για τη βάρβαρη εισβολή και τη συνεχιζόμενη κατοχή. Και εδώ πρέπει να δώσουμε άπειρα εύσημα σε όσους, ενώ γνώριζαν ότι οι Μήδοι στο τέλος θα περάσουν, έσπευσαν εθελοντικά να θυσιαστούν για την αξιοπρέπεια της διαχρονικής Ελλάδος και της Κύπρου, και πράγματι με τη θυσία τους έφτυσαν την προδοσία και έσωσαν την αξιοπρέπεια του ελληνισμού.

Για τον λόγο αυτό τιμούμε αφάνταστα την ουρα-

νομήκη θυσία αυτών των ηρωικών εθελοντών. Το μόνο που κατορθώσαμε εμείς οι εναπομείναντες είναι να είμαστε μακριά από οποιαδήποτε κομπορημοσύνη και του 336 τάγματος και της ΕΛΔΥΚ και άλλων γειτονικών μονάδων που αντιστάθηκαν για να παραμείνει η Λευκωσία ελεύθερη και πρωτεύουσα της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Αποφύγαμε, δηλαδή, συνειδητά τον ψόγου του ποιητή «Ιδιοτέλεια να καρπωθείς το αίμα των άλλων» (Γιώργος Σεφέρης, «Τελευταίος Σταθμός», 1944).

Πώς ξεπερνούσατε αυτήν την εθνική μοναξιά στην οποία σας καταδίκασε η χούντα, για να μπορείτε να κάνετε το καθήκον σας και να φέρετε εις πέρας τη δύσκολη αποστολή σας; Οι ελληνοκύπριοι στρατιώτες πώς αντιμετώπισαν την κατάσταση;

Ξέρετε, εκ των υστέρων μπορείς να ωραιοποιήσεις ορισμένα πράγματα, αλλά πιστεύω ότι εκείνη τη στιγμή κάθε ένας αντιμετώπιζε τον πιο φοβερό αντίπαλο, τον εαυτό του. Μπορεί να είναι ένα τεράστιο φιλοσοφικό και υπαρξικό πρόβλημα.

Όταν όμως βλέπεις εικοσάχρονα παιδιά να σπείδουν εθελοντικά στον ερυθρωπό στίβο της τιμής και του αίματος, για να σώσουν την αξιοπρέπεια της Ελλάδας, το πιο πιθανό είναι να παρασυρθείς και να κάνεις το καθήκον σου.

Από εκείνη τη στιγμή και πέρα το κύριο μέλημά σου είναι να μην ευτελιστείς στα μάτια των συντρόφων σου και έτσι, παρασύροντας ο ένας τον άλλον, φτάνεις και αγγίζεις στον ιερό σκοπό.

Εσείς, ως Ελλαδίτης, εξ Ελλάδος δηλαδή, πέρα από το πατριωτικό και το στρατιωτικό σας καθήκον, που το πράξατε με τον καλύτερο τρόπο πολεμώντας και σώζοντας τη Λευκωσία, κάνατε κάτι για να καλύψετε αυτό το κενό της εθνικής μοναξιάς που ένιωθαν οι υφιστάμενοί σας;

Μου δίνετε την ευκαιρία να σας διορθώσω. Τη Λευκωσία και ό,τι άλλο σώθηκε το έσωσαν οι ηρω-

Στην Κύπρο, παρά τα πολλά πολιτικά λάθη, η ατμόσφαιρα είναι αντιστασιακή και η μεγαλύτερη προσφορά αυτών των ηρώων είναι ότι επηρεάζουν προς τη θετική κατεύθυνση και τους όποιους ενδοτικούς. Είμαι αισιόδοξος!

Η νεκρή ζώνη από φυλάκιο στην Πράσινη Γραμμή.

κοί νεκροί του 336 τάγματος, της ΕΛΔΥΚ, του 211 τάγματος και όσων άλλων μονάδων αντιστάθηκαν, και όχι εμείς που μείναμε ζωντανοί. Και το λέω αυτό ακριβώς, για να επαναλάβω ότι δεν έχουμε κανένα δικαίωμα, κανέναν από τους επιζώντες συμπολεμιστές, «να καρπωθεί το αίμα των άλλων».

Θέλετε να μας πείτε γιατί πήγατε στα «Φυλακισμένα Μνήματα» στις 13 Αυγούστου, παραμονή της δεύτερης φάσης της εισβολής; Τι συνέβη εκεί και τι ατμόσφαιρα επικράτησε;

Το προσκύνημα στα «Φυλακισμένα Μνήματα», τα οποία, ευρισκόμενα εντός των κυπριακών φυλακών, την προάσπιση των οποίων είχε αναλάβει από την Τρίτη 23 Ιουλίου 1974 ο 2ος Λόχος του 336 Τάγματος, το αποφασίσαμε όλοι οι αξιωματικοί την 12η Αυγούστου του 1974. Διοικητής λόχου, έφεδρος κύπριος ανθυπολοχαγός Χρήστος Σωλήμης. Μετά την «κατάρρευση» της διάσκεψης της Γενεύης «κωμωδία την ονομάζω», είχε πλέον διαφανεί ότι οδηγούμεθα σε επέκταση των επιχειρήσεων.

Πήγαμε, λοιπόν, στα «Φυλακισμένα Μνήματα» για να πάρουμε δύναμη από τους ηρωικούς αγωνιστές του 1955-1959 που έπεσαν από τη βάρβαρη αγχόνη του αγγλικού αποικιοκρατικού ιμπεριαλισμού.

Είπαμε: Αφού αυτά τα αμούστακα παιδιά άντεξαν και έψελναν τον εθνικό ύμνο την ώρα της δολοφονίας τους, γιατί να μην μπορούμε εμείς σήμερα να προσπίσουμε τον ιερό τόπο της θυσίας τους; Πιστεύω ότι πήραμε πολύ θάρρος από αυτό το προσκύνημα, και οι ηρωικοί μας νεκροί που θυσιάστηκαν πρέπει να αισθάνονται απέραντη αγάληση από εκεί που βρίσκονται, στη Νήσο των Μακάρων, γιατί διατήρησαν τα «Φυλακισμένα Μνήματα» ελεύθερα.

Σε παλαιότερη συνέντευξή σας στη «Μακεδονία της Κυριακής» μας είπατε πως «το 1974 όσοι αντιστάθηκαν, και κυρίως όσοι έπεσαν, Ελληνοκύπριοι και της ΕΛΔΥΚ, έγραψαν σελίδες αφθάστου δόξας». Θέλετε να μας το εξηγήσετε περιγράφοντάς μας κάποιες στιγμές από τον αδυσώπητο πολεμικό αγώνα για την επικράτηση; Εσείς πώς κινηθήκατε την ώρα της μάχης; Πού βρισκόσασταν; Ποιες ήταν οι εντολές σας, η αγωνία και η προσπάθειά σας εκείνες τις δύσκολες που είχαν καταρρεύσει τα πάντα;

Εάν περιγράψω κάποια στιγμή, φοβούμαι ότι θα αδικήσω κάποια άλλη, θα αναφερθώ όμως σε δύο περιστατικά. Το πρώτο, όταν τραυματίστηκε, σχετικά όχι βάρια, ένας αξιωματικός μου και του είπα να τον αντικαταστήσω, αυτός δεν το εδέχθη - δεν αναφέρω το όνομά του γιατί μου το έχει απαγορεύσει. Και δεύτερο. Το πρωί της 17ης Αυγούστου και ενώ σε όλη την Κύπρο είχε τηρηθεί η εκχειρία από την 18η ώρα της 16ης Αυγούστου, οι Τούρκοι επετέθησαν ακριβώς στην καρδιά της διάταξής μας και κινδυνέψαμε να χάσουμε ό,τι κρατήσαμε τις τρεις μέρες, στις 14, 15, και 16 Αυγούστου.

Χωρίς λοιπόν καν να προλάβω να ενημερώσω, όλα τα λοιπά τμήματα, γειτονικά του βαλλόμενου τμήματος, έβαλαν αυτοβούλως κατά της απειλούμενης εισέχουσας και με τη συνδρομή και την υποστήριξη πυροβολικού απεκρούσθη και αυτή, ίσως η πιο σοβαρή, επίθεση, με θυσία βέβαια των τελευταίων οκτώ νεκρών.

Μας μιλάτε από την Κύπρο, την οποία, απ' ό,τι ξέρω, επισκέπτεστε συχνά. Ο ελληνι-

σμός της Κύπρου σας ευγνωμονεί και σας τιμά για αυτά που προσφέρατε με αυτοπάρνηση. Το αίσθημα της εθνικής μοναξιάς υπάρχει ακόμη στη μεγαλόνησο; Μήπως θα πρέπει να γίνουν κάποιες κινήσεις από την πολιτική μας ηγεσία;

Κάθε χρόνο τελούμε το μνημόσυνο τω ηρω-

κών νεκρών συμπολεμιστών μας, για να τους τιμήσουμε και για να τους εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη μας. Στην Κύπρο, παρά τα πολλά πολιτικά λάθη, η ατμόσφαιρα είναι αντιστασιακή και η μεγαλύτερη προσφορά αυτών των ηρώων είναι ότι επηρεάζουν προς τη θετική κατεύθυνση και τους όποιους ενδοτικούς. Είμαι αισιόδοξος.

ΑΠΟ ΠΑΝΩ ΠΡΟΣ ΤΑ ΚΑΤΩ
Τα «Φυλακισμένα Μνήματα».

Από τις εκδηλώσεις εναντίον του Σχεδίου Ανάν.

Τα κατεχόμενα από την Πράσινη Γραμμή.

«Ένας ηρωικός ταγματάρχης»

Ο κύπριος συγγραφέας Σπύρος Παπαγεωργίου στο βιβλίο του «Πεθαίνοντας στην Κύπρο», των εκδόσεων «Κ. Επιφανίου», αναφέρει για τον Δημήτρη Αλευρομάγειρο:

Αν τα τουρκικά σχέδια κατά των βόρειων προαστίων της Λευκωσίας απέτυχαν, τούτο οφείλεται κυρίως στον ταγματάρχη Δημήτριο Αλευρομάγειρο. Διοικούσε το 336 Τάγμα Πεζικού που το αποτελούσαν έφεδροι από την Αμμόχωστο. Το πείσμα και τον ηρωισμό του τα ομολογούν όλοι. Δεν τον αρκούσε η άμυνα στον δύσκολο τομέα του Αγίου Παύλου, αλλά είχε το θάρρος να οργανώνει και αντεπιθέσεις κατά των Τούρκων υπό από τα πυρά της τουρκικής αεροπορίας και την κόλαση που δημιουργούσαν οι τουρκικοί όλμοι. Είχε συνολικά 6 νεκρούς και περισσότερους τραυματίες. Έδινε παντού πρώτος το παράδειγμα της θυσίας, κι έτσι οι άνδρες έμεναν μαζί του αποφασισμένοι να πεθάνουν...

Αν υπάρχουν κάποιοι που μπορούν να υπερφανευθούν για την άμυνα που κράτησαν στην Κύπρο, οπωσδήποτε πρώτος μεταξύ τους είναι ο Αλευρομάγειρος. Δεν πολέμησε μόνο για την τιμή των όπλων. Δεν υποχώρησε μπροστά στη συντριπτική υπεροπλία του αντιπάλου. Έμεινε εκεί, μέσα στο αίμα και τη συμφορά, και κράτησε ανέπαφες τις θέσεις του και ελεύθερα τα δύο βόρεια προάστια που υπεράσπιζε.

Ο Νίκος Ορφανίδης.

Σκέφτομαι πως είναι καιρός να πούμε και να καταθέσουμε, ο καθένας με τον δικό του τρόπο, σαν εξομολόγηση περισσότερο, όσα ζήσαμε και βιώσαμε και υπομείναμε εδώ στην Κύπρο σε καιρούς κατατρεγμού και διωγμού και φρίκης και θανάτου.

Του Νίκου Ορφανίδη*

Να δούμε πίσω από το φαινομενικά σφριγηλό πρόσωπο ενός ευδαιμονιστικού βίου την αθλιότητα και τον ευτελισμό της ζωής μας, την αγωνία των ανθρώπων μας, τον φόβο τους, τη φρίκη, αλλά και τη διάχυτη θλίψη τους. Να μιλήσουμε για όλους, όσοι έφυγαν ανεπιστρεπτή, χωρίς ποτέ να δουν τον τόπο τους, που τους εξέθρεψε, ελεύθερο. Να μιλήσουμε για τους γονείς μας, που έλωσαν μέσα στους προσφυγικούς συνοικισμούς. Που πήραν τον δρόμο για τον άλλο τόπο, θανάσιμα πληγωμένοι και πενθούντες. Να αποκαλύψουμε, επιτέλους, το άλλο πρόσωπο της Κύπρου, που την ξεχάσαμε και αφήσαμε και εγκαταλείψαμε στα χέρια των τυράννων, στις μεθοδεύσεις των ξένων, αλλά και στην παγερή αδιαφορία των δικών της.

Μνήμη Κύπρου περισσότερο αυτά που γράφουμε. Μνήμη ενός τόπου που φεύγει και αποσύρεται, πατημένος από την κατοχή των Τούρκων, παγιδευμένος στην ξενοκρατία, λεηλατημένος και βεβηλωμένος, υπό τα απασθη βλήματα όλων, που δεν βλέπουν και δεν αισθάνονται και δεν ακούν πια τίποτε.

Ανήκω σε μια γενιά που μεγάλωσε με το όραμα της Ελλάδος. Που είδε όλα όσα πίστεψε να διαλύονται και να χάνονται, και συνεχίζει να εκμετρά τον βίο της μέσα στη ματαιώση του οράματος και τον σπαραγμό, τη διάλυση και τον αφανισμό. Μια γενιά που έζησε τον χλευασμό και την ειρωνεία και τον κατατρεγμό διά βίου. Μια γενιά που έζησε την εξάρθρωση του έρωτός της. Που εισέπραξε και εισπράττει τον χλευασμό για τον έρωτά της για μια πατρίδα που ήταν περισσότερο όραμα και ιδέα και καημός παρά πραγματικότητα. Που εισέπραξε τον χλευασμό και την εγκατάλειψη μιας απόμακρης πατρίδας.

Τουρκοκρατία, λοιπόν, στην Κύπρο, για όσους υποκρίνονται πως δεν συμβαίνει τίποτε. Πως όλα όσα συνέβησαν στην Κύπρο είναι αποτέλεσμα του νοσηρού εθνικισμού των Ελλήνων, που καταπατούν, δίδην, και καταδιώκουν τους «φτωχούς Τούρκους». Δεν είναι τυχαίο που ακόμα και σήμερα οι ολοφυρόμενοι Δυτικοί «προστάτες» μιλούν για τους «poor Turks». Αυτούς που μεθόδευσαν τη διχοτόμηση της Κύπρου, τον αφανισμό των Ελλήνων, την τουρκοποίηση της Κύπρου με τον εποίκισμό.

Αλλοίωση του προσώπου της Κύπρου

Το πρόβλημα της Κύπρου είναι πρόβλημα εισβολής και κατοχής. Και ξεριζωμού. Αλλά και βίαιου εποίκισμού, προκειμένου να αλλοιωθεί το πρόσωπο της Κύπρου. Και μεθοδικής μετακίνησης μεταναστών, έτσι που η Κύπρος να μην είναι πια ένα ελληνικό νησί, όπως υπήρξε ανά τους αιώνες. Το μόρφωμα το κρατικό των Τούρκων στην Κύπρο είναι προϊόν εισβολής και κατοχής. Και τίποτε δεν το νομιμοποιεί. Έγκλημα πολέμου έχει διαπράξει και διαπράττει η Τουρκία στην Κύπρο, και αυτό πρέπει να το καταθέτουμε. Και να το λέμε. Και να το φωνάζουμε.

Μνήμη Κύπρου

Αφιέρωση
Στον πατέρα που έφυγε για τον άλλο τόπο

Χαρακτικό του Τηλέμαχου Κάνθου.

Τουρκοκρατία, λοιπόν, στην Κύπρο και εθνοκάθαρση και ξεριζωμός του ελληνισμού. Και όλα αυτά τα παρακολουθούμε απασθώς, συνωπισμένοι στο άστυ του λεκανοπεδίου, οι πανέλληνες. Αδιαφορούντες και υπνούντες. Ή ακόμα χλευάζοντες τους Έλληνες της Κύπρου, που ακόμα επιμένουν και αρνούνται και αμφισβητούν και απορρίπτουν τα σχέδια της ολοκληρωτικής παράδοσής τους.

Μνήμη Κύπρου, λοιπόν, και θυμάμαι τον πατέρα μου, που έφυγε εσχάτως, που έζησε μήνες αιχμάλωτος στα χέρια των Τούρκων, εκεί, σ' ένα «στρατόπεδο συγκέντρωσης» στη Βώνη, το 1974, όπου όσα έγιναν υπερβαίνουν κάθε περιγραφή φρίκης και βίας. Έτσι ήταν που πήρε τους δρόμους αυτό το κοπάδι των Ελλήνων που απόμειναν παγιδευμένοι στα σπίτια τους, στην Κυθρέα, εις το μέσον των ερπυστριοφόρων και των στρατευμάτων που προέλαυναν και των αεροπλάνων, μαζί τους και η τυφλή γιαγιά μου, 90 τόσων χρονών, να σέρνεται υπό τις κραυγές και τις φωνές των Τούρκων. Τι να θυμηθεί κανείς από εκείνες τις μέρες της σφαγής και του θανάτου, όταν, απελπισμένοι, περιμέναμε στην Κύπρο τα αεροπλάνα και τα πλοία των Ελλήνων, να

μας στηρίξουν και να μας υπερασπιστούν; Τι να θυμηθεί κανείς από τον μαύρο εκείνο Ιούλιο του προδοτικού πραξικοπήματος και της εισβολής, ή τον Αύγουστο που ακολούθησε, παρά μόνο την εγκατάλειψη και την προδοσία; Και το πείσμα των ολίγων, που στάθηκαν με τα τυφέκια αντιμέτωποι με τα τανκς στον κάμπο της Μεσσαρίας ή στις ακτές της Κυρήνειας;

Πέρασαν πια τα χρόνια, κι όλα αφήνονται στη λήθη, όμως τη φρίκη από τις ψυχές των Ελλήνων της Κύπρου δεν μπορεί κανείς να τη ξεριζώσει. Έτσι, για να θυμόμαστε και πάλι, ακόμα εδώ, στην Κύπρο, ξεθάβουμε νεκρούς, τους τυλίγουμε ακόμα με σημαίες ελληνικές και τους θάβουμε ολοφυρόμενοι και πενθούντες. Μνήμη, λοιπόν, αυτές τις μέρες, του ηρωισμού και της σφαγής και του μαρτυρίου και του θανάτου της Κύπρου. Κι όλα αυτά, χτες. Κι όμως πέρασαν 36 τόσα χρόνια.

Ο ενωτικός αγώνας

Σκέφτομαι ακόμα τις παιδικές μου μνήμες τα χρόνια εκείνα του ηρωισμού και της αυτοθυσίας, τα χρόνια του ενωτικού αγώνος των Κυπρίων, τον μύθο και τη λατρεία των μεγάλων

Δεν είναι τυχαίο που ακόμα και σήμερα οι ολοφυρόμενοι Δυτικοί «προστάτες» μιλούν για τους «poor Turks». Αυτούς που μεθόδευσαν τη διχοτόμηση της Κύπρου, τον αφανισμό των Ελλήνων, την τουρκοποίηση της Κύπρου με τον εποίκισμό.

μας ηγετών. «Διγενής - Μακάριος» φωνάζαμε, και ΕΟΚΑ. Κι όλα αυτά όλα ξεχάστηκαν. Τους γυρίσαμε προ πολλού την πλάτη. Ποιος μιλάει πια για ηρωισμό και αυτοθυσία και έρωτα πατρίδος και Ελλάδα;

Κι όμως, οι Έλληνες της Κύπρου ξεσηκώθηκαν σύμπαντες ένα πρωί. Ήταν 1η Απριλίου της ΕΟΚΑ η αρχή, που ακούστηκε στην Κύπρο η φωνή του Διγενή». Έτσι τραγουδούσαμε στα σχολεία και στις εκκλησίες και στις πλατείες. Έτσι ήταν που ανέβηκαν στις αγχόνες οι νέοι της Κύπρου, παιδιά ήτανε, ή κάπκαν στα κρησφύγετα, διασώζοντας την τιμή του έθνους, που, ενώ έβγαине στους δρόμους και στα μπαλκόνια, στα κρυφά ξεπουλούσε την Κύπρο με μυστικές ή άλλες συμφωνίες. Αυτά στα '56 και '57, για να φτάσουμε στις συμφωνίες Ζυρίχης - Λονδίνου, που έφεραν πίσω τα τουρκικά στρατεύματα με το απόσπασμα της ΤΟΥΡΔΥΚ.

Μεθόδευση βίαιης διχοτόμησης

Για όσους γνωρίζουν -και τώρα πλήθος μυστικών εγγράφων βγήκαν στο φως, για να γνωρίσουμε αρκετά από την ιστορική αλήθεια-, την τραγωδία της Κύπρου την οργάνωσαν και την υλοποίησαν οι μυστικές υπηρεσίες του τουρκικού στρατού. Αυτοί ανακίνησαν το αίτημα της διχοτόμησης, αυτοί εξόπλισαν τους Τουρκοκύπριους, αυτοί οργάνωσαν την τρομοκρατική ΤΜΤ των Τουρκοκυπρίων, τις σφαγές στο Κιόνελη, τις πυρκαγιές στη Λευκωσία, ήδη από το 1958, οι Τούρκοι επικουρικοί ήταν εκείνοι που βασάνιζαν τους Έλληνες μαζί με τους Άγγλους ανακριτές στα ανακριτήρια της Ομορφίτας και στα άλλα, αυτοί μεθόδευσαν την τουρκική ανταρσία με την αποστολή τεράστιου οπλισμού στην Κύπρο, αυτοί υπονόμισαν τη λειτουργία της νεοσύστατης Κυπριακής Δημοκρατίας. Ό,τι και να έκανε ο αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ήταν καταδικασμένο εξ αρχής. Στόχος εξ αρχής η ανταρσία, οι τουρκοκοί θύλακες με την πρώτη βίαιη μετακίνηση πληθυσμού. Αυτά, για να ξέρουμε και να γνωρίζουμε. Οι Έλληνες στην Κύπρο δεν κάναμε τίποτε άλλο παρά σπασμωδικά να υπερασπιζόμαστε τον ελληνισμό σ' ένα παιχνίδι προδιαγεγραμμένου θανάτου και καταστροφής. Θυμάμαι τη φρίκη του Δεκέμβρη 1963, τις δολοφονίες των αμάχων, τη σφαγή, τον βομβαρδισμό στην Τηλυφύρα τον Αύγουστο του 1964.

Μόνη ανάσα η αναίμακτη κατάληψη της Κύπρου το 1964 από τα ελληνικά στρατεύματα με την κάθοδο της ελληνικής μεραρχίας στην Κύπρο. Από τον Γεώργιο Παπανδρέου. Και όλα αυτά, στο πλαίσιο της αποδοχής των δυτικών σχεδιασμών. Μια προσεκτική μελέτη όλων των σχεδίων λύσης που οι Δυτικοί υπέβαλλαν στους Έλληνες από τη δεκαετία του 1950 μέχρι σήμερα, πενήντα πέντε τόσα χρόνια, αποδεικνύει μία εκπληκτική ομοιότητα και συνέπεια. Και ένα ζητούμενο: Τη διχοτόμηση της Κύπρου. Την ανάδειξη του τουρκικού στοιχείου ως κυρίαρχου στην Κύπρο. Μια μελέτη του σχεδίου Μακ Μίλαν, του σχεδίου Άτσεσον, των ιδεών Γκάλι και του σχεδίου Ανάν θα μας οδηγήσει σ' αυτό το θλιβερό συμπέρασμα. Στην παράδοση της Κύπρου στην Τουρκία υπό την προστασία και παρουσία των Δυτικών, και ειδικά των Άγγλων, που διαφυλάττουν ως κόρη οφθαλμού τα «κυριαρχικά τους δικαιώματα» με τις «κυρίαρχες αγγλικές βάσεις».

Μια προσχεδιασμένη επέμβαση...

Θυμάμαι τώρα, παιδί σχεδόν, το 1960, που κυκλοφορούσαν οι Τούρκοι τον χάρτη της Κύ-

πρου με τη γραμμή της σχεδιαζόμενης διχοτόμησης. Δεν απέχει αυτή η γραμμή ούτε κατά ένα ιώτα από τη γραμμή κατάπαυσης του πυρός. Από τη γραμμή που διαχωρίζει την ελεύθερη από την κατεχόμενη Κύπρο.

Όσα αργότερα ακολούθησαν στην Κύπρο μέχρι και το 1974 συνιστούν μια θλιβερή περίοδο απονομίας και επιπολαιότητας. Έτσι ήταν που μας προέκυψε η στρατιωτική χούντα, η φυγή της ελληνικής μεραρχίας από την Κύπρο, με τα μεθοδευμένα επεισόδια της Κοφίνου, η δικογνωμία, τα πάθη, ο φυλετικός σπαραγμός, η ΕΟΚΑ Β' και τα όποια άλλα. Μέχρι που ήλθαν, όπως ήλθαν οι Τούρκοι στην Κύπρο, με το πραξικόπημα, που αποτέλεσε την πρόφαση μιας προ πολλού σχεδιαζόμενης εισβολής και κατοχής της Κύπρου από την Τουρκία.

Από τότε μέχρι και σήμερα θρηνούμε επί των

ερείπιών, συρόμαστε σε άγονες διαπραγματεύσεις, μέχρι να υπογράψουμε την παράδοσή μας, χανόμαστε σε ανούσιες συζητήσεις, φεύγουμε και αποσυρόμαστε ένας ένας, αφήνοντας πίσω λεπτατημένη τη ζωή μας και βεβηλωμένα όσα αγαπήσαμε.

Μνήμη, λοιπόν, Κύπρου, όσα γράφουμε. Έτσι, για να θυμόμαστε. Όσα προηγήθηκαν συνιστούν περισσότερο μια κατάθεση ψυχής από έναν άνθρωπο που έζησε το όραμα και τη ματαίωση και την ήττα και την αγωνία και τον σπαραγμό στον προ πολλού αγιασθέντα ελληνικό τόπο της Κύπρου.

*** Ο κύπριος συγγραφέας Νίκος Ορφανίδης είναι Δρ. Φιλολογίας και βραβευμένος λογοτέχνης.**

«Σκέφτομαι ακόμα τις παιδικές μου μνήμες τα χρόνια εκείνα του ηρωισμού και της αυτοθυσίας, τα χρόνια του ενωτικού αγώνος των Κυπρίων, τον μύθο και τη λατρεία των μεγάλων μας ηγετών. 'Διγενής - Μακάριος' φωνάζαμε, και ΕΟΚΑ».

ΣΤΗ ΜΕΣΗ
Απόβαση των Τούρκων στο Πέντε Μίλι της Κερύνειας.

ΚΑΤΩ
Ο τελευταίος βρετανός κυβερνήτης της Κύπρου Sir Hugh Foot (αριστερά), με τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο υπογράφουν τη Συνθήκη Εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας (16 Αυγούστου 1960).

Το Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Μακαρίου του Γ', που στεγάζεται στο κτίριο της αρχιεπισκοπής Κύπρου στη Λευκωσία, αποτελεί την κιβωτό της εικονογραφίας στη Μεγαλόνησο.

Ο δρ. Ιωάννης Ηλιάδης, βυζαντινολόγος, διευθυντής του μουσείου, στην ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα συζήτηση που είχαμε μας εισάγει στον κόσμο των βυζαντινών εικόνων της Κύπρου, ενώ με πόνο ψυχής τον παρακολουθούμε όταν μιλά για τη λεηλασία και την καταστροφή των εκκλησιών και των λοιπών πολιτιστικών θησαυρών της κατεχόμενης Κύπρου.

Η συλλογή εικόνων του ιδρύματος μπορεί κατά κάποιον τρόπο να αφηγηθεί ολόκληρο το φάσμα της ιστορία της βυζαντινής ζωγραφικής;

Το Βυζαντινό Μουσείο παρουσιάζει την πλουσιότερη και αντιπροσωπευτικότερη συλλογή βυζαντινής τέχνης με έργα που προέρχονται από ολόκληρη την Κύπρο. Η συλλογή δημιουργήθηκε έχοντας ως αρχικό πυρήνα σαράντα οκτώ εικόνες που μαζεύτηκαν από τη συλλογή Φανερωμένης και ναούς απ' όλη την Κύπρο για να παρουσιαστούν στην έκθεση «Trésors de Chypre» που έγινε στο Παρίσι το 1967 και μεταφέρθηκε έπειτα σε διάφορες ευρωπαϊκές πόλεις. Χάρη σ' αυτή την έκθεση διασώθηκαν και εκτίθενται σήμερα στο Βυζαντινό Μουσείο σημαντικές εικόνες από το κατεχόμενο μέρος της Κύπρου.

Στο Βυζαντινό Μουσείο παρουσιάζονται περίπου τριακόσιες τριάντα εικόνες από τον 9ο μέχρι το 19ο αιώνα, τοιχογραφίες από το 10ο αιώνα μέχρι το 18ο αιώνα, καθώς επίσης και αντιπροσωπευτικά δείγματα της βυζαντινής μικροτεχνίας της Κύπρου, όπως ιερά κειμήλια, σκεύη και ιερά άμφια που εκτίθενται σε τρεις μεγάλες αίθουσες στο ισόγειο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Ιδιαίτερη θέση στην συλλογή κατέχουν τα επτά σπαράγματα ψηφιδωτών του 6ου αιώνα από την αψίδα του ναού της Παναγίας Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη, τα τριάντα έξι σπαράγματα τοιχογραφιών του τέλους του 15ου αιώνα από το ναό του Χριστού Αντιφωνητή στη Καλογραία, καθώς και εικόνες από διάφορες κατεχόμενες εκκλησίες που επανακτήθηκαν μετά από δικαστικούς αγώνες ή δωρεές από το εξωτερικό και μαρτυρούν τη βίαιη καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς από τούρκους αρχαιοκάπηλους στο κατεχόμενο από τα τουρκικά στρατεύματα τμήμα της Κύπρου.

Πότε εγκαινιάστηκε το μουσείο;

Η πρώτη αίθουσα του Βυζαντινού Μουσείου εγκαινιάστηκε στις 19 Ιανουαρίου 1982 από τον αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο Α' και τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού, ενώ έξι χρόνια αργότερα, το Βυζαντινό Μουσείο με τη συμπλήρωση της νέας πτέρυγας πήρε τη σημερινή του μορφή. Το μουσείο εμπλουτίζεται συνεχώς με την απόκτηση νέων εκθεμάτων και τον επαναπατρισμό έργων, που εξήχθησαν παράνομα από τούρκους αρχαιοκάπηλους.

Ο επισκέπτης του Βυζαντινού Μουσείου έχει τη δυνατότητα να περιδιαβεί τα τελευταία χίλια πεντακόσια χρόνια ιστορίας του τόπου, μέσα από την τέχνη της πρωτοβυζαντινής περιόδου (4ος - 7ος αιώνας), την περίοδο των αραβικών επιδρομών (7ος - 10ος αιώνας), της Μέσης Βυζαντινής περιόδου (10ος-12ος αιώνας), της

Ιωάννης Ηλιάδης

Η εικονογραφία της Κύπρου και η λεηλασία των εκκλησιών της

Φραγκοκρατίας(1191-1489), της Βενετοκρατίας (1489-1570) και της Τουρκοκρατίας (1570-1878).

Ποια η σχέση της εικονογραφίας της Κύπρου με τις τεχνολογίες που αναπτύσσονται στην Κωνσταντινούπολη και τα άλλα κέντρα; Υπάρχουν επιδράσεις από τη μακεδονική σχολή;

Η ιδιαίτερη στρατηγική σημασία του νησιού στην περιοχή μετά την απώλεια της Μικράς Ασίας από τους Σελτζούκους (μάχη του Μιτζικέρτ 1071) σε συνδυασμό με την έναρξη των σταυροφοριών, οδήγησε τους Βυζαντινούς στην οχύρωση του νησιού και στην αποστολή ανώτερων αξιωματούχων και μελών της αυτοκρατορικής οικογένειας ως διοικητών του νησιού. Με την αρωγή του αυτοκράτορα και των διοικητών του νησιού κτίζονται νέες μονές και εκκλησίες, οι οποίες φαίνεται να διακοσμούνται από ζωγράφους από την Κωνσταντινούπολη. Οι νέες τάσεις της ζωγραφικής που κυριαρχούν στην τέχνη της Κωνσταντινούπολης μεταλαμπαδεύονται αυτούσιες στην περιφέρεια της αυτοκρατορίας. Το αποκορύφωμα της υστεροκομνηνικής τέχνης καθρεπίζεται σε δύο εικόνες του 1192, στον Χριστό Παντοκράτορα και στην Παναγία Αρακιώτισσα, που προέρχονται από το ναό της Παναγίας του Άρακα στα Λαγουδερά και είναι πιθανότατα έργα του ζωγράφου Θεόδωρου Αψευδή, που ζωγράφισε την Εγκλειστρα του αγίου Νεοφύτου στην Πάφο το 1183 και τις τοιχογραφίες του ναού της Παναγίας του Άρακα στα Λαγουδερά που χρονολογούμενες με επιγραφή το 1192. Οι εικόνες αυτές χαρακτηρίζονται από καλλιγραφική διάθεση και ακαδημαϊκή τάση στην εκτέλεση των σαρκομάτων με λαδοπράσινους προπλασμούς και φωτεινές πλατιές επιφάνειες με ρόδινους γλυκασμούς, καθώς και επιμέλεια στην απόδοση των μαλλιών και της γενειάδας.

Πόσο επηρέασαν την εικονογραφική τέχνη της Κύπρου οι ιστορικές περιπέτειες της Μεγαλονήσου;

Με την κατάκτηση της Κύπρου το 1191 και την εγκατάσταση της δυναστείας των Λουζινιάν και της Λατινικής Εκκλησίας, η Ορθόδοξη Εκκλησία, για να επιβιώσει, υποχρεώθηκε σε υποταγή στον Πάπα (1260-Bulla Cypria). Η παράλληλη κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους το 1204 αποκόπει την Κύπρο από τη βυζαντινή παράδοση και η τέχνη του νησιού, με την εισροή ζωγράφων από τη Δύση και Ανατολή, ιδίως μετά την πτώση των σταυροφορικών κρατιδίων στη Συρία και στην Παλαιστή-

νη, αποκτά μια ιδιομορφία. Η τεχνική της pastiglia, που αναπτύσσεται στην Κύπρο ήδη από το τέλος του 12ου αιώνα, επιτρέπει την αντικατάσταση των πολυέξοδων αργυρεπίχρυσων επενδύσεων των εικόνων με γύψινες, έξεργες διακοσμήσεις στον κάμπο και στους φωτιστεφάνους των εικόνων.

Με την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 και την άφιξη προσφύγων από την Πόλη ανανεώνεται για τελευταία φορά η βυζαντινή ζωγραφική της Κύπρου και αρχίζει η μεταβυζαντινή της φάση. Το 1489 η Κύπρος εισέρχεται με την Αικατερίνη Κορνάρο, χήρα του τελευταίου βασιλιά της δυναστείας των Λουζινιάν, υπό βενετική κυριαρχία και με τη βενετοκρατία αρχίζει επίσημα η μεταβυζαντινή περίοδος της Κύπρου. Κύπριοι ζωγράφοι εργάζονται στη Βενετία και σε άλλες πόλεις της Ιταλίας και έρχονται σε επαφή με την τέχνη της Αναγέννησης.

Ο μεγάλος αριθμός εικόνων της εποχής αυτής, που βρίσκονται στους χώρους του μουσείου, επιτρέπει στους επισκέπτες και στους ερευνητές να αναλύσουν τις διάφορες τάσεις της κυπριακής μεταβυζαντινής ζωγραφικής, μιας τέχνης που αναπτύσσεται παράλληλα με την Κρητική Σχολή. Η τέχνη της Κύπρου, περισσότερο συντηρητική, δεν αλλοτριώνεται από την τέχνη της Δύσης, αλλά εμπλουτίζει εκλεκτικά την παλαιολογία παράδοση με τα νέα δυτικά στοιχεία που φτάνουν από τη Βενετία κατευθείαν ή μέσω άλλων βενετοκρατούμενων περιοχών, όπως η Κρήτη.

Υπάρχουν τοπικά χαρακτηριστικά και πώς εκφράζονται;

Από την αρχή της Φραγκοκρατίας εμφανίζεται στην τέχνη της Κύπρου η συνήθεια της απεικόνισης δωρητών σε αναθηματικές εικόνες, που συνεχίζεται μέχρι και το τέλος της Τουρκοκρατίας, και φτάνει σε υψηλά επίπεδα ρεαλιστικής απόδοσης των χαρακτηριστικών των εικονιζόμενων προσώπων δίνοντας αξιόπιστες πληροφορίες για τη μόδα της εποχής και το κοινωνικό-οικονομικό στρώμα, από το οποίο προέρχονται οι δωρητές, ενώ μερικές φορές οι ενδυμασίες των δωρητών βοηθούν στη χρονολόγηση των εικόνων.

Μιλήστε μας σας παρακαλώ για τη συστηματική λεηλασία των εκκλησιών που βρίσκονται στην κατεχόμενη Κύπρο από τους τούρκους εισβολείς και τις προσπάθειες που γίνονται για τη διεθνή ανάδειξη του θέματος αυτού, όπως και τον επαναπατρισμό των πολιτιστικών θησαυρών που εκλάπησαν.

Άγιος Νικόλαος, 16ος αιώνας.

Άγιος Νικόλαος της Στέγης, 13ος αιώνας.

Ο βυζαντινολόγος, δρ. Ιωάννης Ηλιάδης, διευθυντής του Βυζαντινού Μουσείου, ενημερώνει τον πάπα Βενέδικτο κατά την πρόσφατη επίσκεψή του στην Κύπρο. Ο πάπας Βενέδικτος έδειξε ενδιαφέρον για τις κλεμμένες αρχαιότητες.

Το 1974 η Τουρκία εισέβαλε στην Κύπρο κατακτώντας περίπου το 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας και εκδιώκοντας από τις πατρογονικές τους εστίες πάνω από 200.000 Έλληνες Κύπριους. Το γεγονός αυτό καταδικάσθηκε από τη διεθνή κοινότητα, καθώς επίσης και από τον ΟΗΕ με σειρά ψηφισμάτων. Η τουρκική κατοχική δύναμη προχώρησε στη μαζική εγκατάσταση εποίκων από την Τουρκία με σκοπό τη δημογραφική αλλοίωση της νήσου, καθώς επίσης και στην αντικατάσταση των αρχέγονων ελληνικών τοπωνυμίων της Μεγαλονήσου με καινοφανή τουρκικά επιδιώκοντας τον αφανισμό κάθε στοιχείου που παραπέμπει στην ελληνική πολιτιστική ταυτότητα του τόπου. Στο πλαίσιο αυτό από πολύ νωρίς ξεκίνησε μια οργανωμένη προσπάθεια λεηλασίας βιβλιοθηκών, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων και πολλών ιδιωτικών συλλογών (όπως, για παράδειγμα, της συλλογής Χατζηπροδρόμου στην Αμμόχωστο).

Η ανεξέλεγκτη κατάσταση μετά το 1974 στο τουρκοκρατούμενο βόρειο τμήμα της Κύπρου τροφοδότησε την ανάπτυξη δικτύων αρχαιοκαπηλίας που σκοπό είχαν το ξεπούλημα της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου. Η αρχαιοκαπηλία, με τη βοήθεια και ενθάρρυνση του τουρκικού στρατού, απέδωσε μεγάλα κέρδη στους εμπλεκόμενους, αφού κυπριακοί θησαυροί κοσμοούν ήδη ιδιωτικές συλλογές σε πολλές χώρες του κόσμου από την Τουρκία, Ρωσία, Ελβετία, Ολλανδία και Αγγλία μέχρι τις ΗΠΑ, την Αυστραλία και την Ιαπωνία.

Πρόκειται για συστηματική λεηλασία...

Ο πιο γνωστός αρχαιοκάπηλος με τις μεγαλύτερες διασυνδέσεις παραμένει ο Τούρκος Aydin Dikmen. Είχε συνεργάτες τόσο στην Τουρκία και στα κατεχόμενα όσο και στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ και οι ενέργειές του τον εμπλέκουν στα μεγαλύτερα και γνωστά σκάνδαλα αρχαιοκαπηλίας κυπριακών θησαυρών. Έχοντας ως έδρα του το Μόναχο της Γερμανίας διοχέτευε τη λεία του, που αποσπούσε από τα κατεχόμενα μέσω Τουρκίας, σε όλο τον κόσμο. Από τις μεγαλύτερες υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας, στις οποίες εμπλέκεται ο Aydin Dikmen, είναι η λεηλασία των τοιχογραφιών του ναού του Αγίου Ευφημιανού στη Λύση και των εντοιχίων ψηφιδωτών του βου αιώνα από το ναό της Παναγίας Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη. Οι υποθέσεις αυτές οδήγησαν την Ιντερπόλ και τη Γερμανική Αστυνομία στα χνάρια του Aydin Dikmen. Τον Οκτώβριο και Νοέμβριο του 1997 διενήργησαν

έφοδο σε διαμερίσματα που διατηρούσε ο τούρκος αρχαιοκάπηλος στο Μόναχο. Ο αριθμός των έργων τέχνης που βρέθηκαν συγκλονίζει: Πρόκειται για έργα που προέρχονται από πενήντα περίπου διαφορετικούς λεηλατημένους ναούς στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο, εκ των οποίων ναοί μαρωνιτικοί και αρμενικοί, που έχουν πλήρως ταυτιστεί, ενώ δυστυχώς μικρό μέρος τους δεν έχει πλήρως ταυτολογηθεί λόγω ελλείπων αρχείων.

Άξονες δράσης...

«Ο ρόλος του Βυζαντινού Μουσείου ως θεματοφύλακας της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας κινείται σε τέσσερις άξονες:

Α: Τη συντήρηση και διατήρηση των υπαρχόντων θησαυρών σε συνεργασία με το Εργαστήριο Συντήρησης της Ιεράς Αρχιεπισκοπής, το Τμήμα Αρχαιοτήτων αλλά και με εργαστήρια συντήρησης του εξωτερικού (συντήρηση εικόνας Αγίου Νικολάου).

Β: Την προβολή τους και συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία για ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των νεότερων γενεών με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Ταξίδι στη βυζαντινή τέχνη» που εκπονείται σε συνεργασία με το υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού καθώς και με συγγραφή άρθρων, με διαλέξεις, ξεναγήσεις, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές για το ευρύτερο κυπριακό κοινό όσο και για τους ξένους επισκέπτες του Μουσείου.

Γ: Προβολή του θέματος των λεηλατημένων θησαυρών στην Κύπρο και στο εξωτερικό μέσω ημερίδων και εκθέσεων, συγκέντρωση υπογραφών και με την παροχή πληροφοριών σε ενδιαφερόμενους.

Δ: Να διαδραματίζει ρόλο ως άτυπο παρατηρητήριο με σκοπό τον εντοπισμό λεηλατημένων θησαυρών στο εξωτερικό με σκοπό με σκοπό την καταγγελία τους και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης (δημιουργία φωτογραφικού αρχείου)».

Πιστεύετε πως η λεηλασία και καταστροφή αυτή έχει προκαλέσει επίσης ανεπανόρθωτη ζημιά στην ιστορία και τη μελέτη της βυζαντινής εικονογραφίας στην Κύπρο;

Επί τριάντα σχεδόν χρόνια μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, ελάχιστες ήταν οι πληροφορίες για την κατάσταση των χριστιανικών μνημείων στο κατεχόμενο τμήμα του νησιού ή για

την τύχη των κινητών τους αντικειμένων (φορητών εικόνων, χειρογράφων, ιερών σκευών, παλαιτύπων κτλ.). Μεμονωμένες πληροφορίες που κατά καιρούς γίνονταν γνωστές έκαναν λόγο για μεγάλη καταστροφή, λεηλασίες και βανδαλισμούς των ναών, σύλληψη των νεκροταφείων, μετατροπή των εκκλησιών σε στάβλους και αρπαγή των εικόνων τους και των ιερών τους σκευών (κλοπή 15 - 20 χιλιάδων εικόνων, ιερών σκευών, αμφιών χειρογράφων, δεκάδων τοιχογραφιών καθώς και ψηφιδωτών που τεμαχίστηκαν και πωλήθηκαν στο εξωτερικό, ενώ άλλα έχουν καταστραφεί ολοσχερώς).

Και μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων;

Από τον Απρίλιο του 2003 έγινε σταδιακά εφικτή η επιτόπου αυτοψία εκ μέρους ειδικών από τις ελεύθερες περιοχές της Κύπρου και μια συστηματική μελέτη της έκτασης της καταστροφής. Οι διαπιστώσεις βάσει των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν είναι τραγικές. Όσες από τις εκκλησίες δεν μετατράπηκαν σε οθωμανικά τεμένη, χρησιμοποιούνται σήμερα ως ποδοσφαιρικές λέσxes, γραφεία σωματείων, θέατρα, ξενοδοχεία, εκθεσιακοί χώροι έργων τέχνης, εργαστήρια ζωγραφικής, αποθήκες, καταστήματα, νεκροτομεία, αχυρώνες, ορνιθώνες, στάβλοι και βουστάσια. Μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής σημασίας απογυμνώθηκαν βάνουσα από τις αγιογραφίες, τα εικονοστάσια και τις εικόνες τους. Η λεηλασία έλαβε πρωτοφανείς διαστάσεις. Δεκάδες εκκλησίες χρησιμοποιούνται σήμερα για τις ανάγκες των τουρκικών στρατευμάτων κατοχής ως στρατώνες και αποθηκευτικοί χώροι. Η πλειονότητα των κοιμητηρίων έχει σήμερα ισοπεδωθεί. Ποτέ στο πλούσιο ιστορικό παρελθόν της Κύπρου η μισαλλοδοξία και η βαναυσότητα των κατακτητών της δεν έφτασαν σε τέτοιο βαθμό οργανωμένης και εκούσιας καταστροφής. Πέρα από τον κινητό εξοπλισμό των ναών, εκλάπησαν επίσης καμπάνες, θύρες, παραθυρόφυλλα, στέγες, δάπεδα των ναών, ενώ ξηλώθηκαν ακόμη και οι ηλεκτρολογικές εγκαταστάσεις των εκκλησιών. Δεκάδες κωδωνοστάσια γκρεμίστηκαν, για να μην ξεχωρίζουν στα χωριά οι χριστιανικοί ναοί, ενώ το κατοχικό καθεστώς δεν δίστασε να προχωρήσει ακόμη και στην κατεδάφιση μεσαιωνικών ναών διακοσμημένων με βυζαντινές τοιχογραφίες.

Τα τουρκικά στρατεύματα προέβησαν σε μια άνευ προηγουμένου εθνοκάθαρση με τον εκτοπισμό του ελληνικού πληθυσμού από τις πατρογονικές του εστίες, τον εποίκισμό με πληθυσμούς από τα βόρεια της Ανατολής ή της Μαύρης Θάλασσας και την παράνομη αλλαγή των αρχέγονων τοπωνυμίων της Κύπρου με καινοφανή τουρκικά, οι εκκλησίες, το μόνο σημάδι χριστιανικής παρουσίας που απέμεινε ορατό στο βόρειο τμήμα του νησιού, επιδιώκεται να εξαλειφθούν. Η Εκκλησία της Κύπρου και η παγκόσμια ακαδημαϊκή κοινότητα παρακολουθεί με αγωνία την πρωτοφανή αυτή καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς και απευθύνει έκκληση να επιτραπεί από τις κατοχικές αρχές και κυρίως από την Τουρκία η δυνατότητα επιδιόρθωσης, αναστήλωσης και ανακαίνισης όλων ανεξαιρέτως των αρχαιολογικών και θρησκευτικών μνημείων στην τουρκοκρατούμενη Κύπρο, καθώς επίσης και των κοιμητηρίων, να αποδοθούν τα ιερά σκεύη που κοσμούσαν τους ναούς στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους και να ασκηθεί και πάλι το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας στο τουρκοκρατούμενο τμήμα της Κύπρου.

Κοινωνία των Αποστόλων τέλη 15ου αιώνα

Θεοτόκος Γλυκοφιλούσα, 12ος και 16ος αιώνας.

Ο Γιάννης Ορφανίδης.

ΕΠΑΝΟ
Σύλληψη εθνοφρουρών από τούρκους στρατιώτες

ΚΑΤΩ
Έλληνες αιχμάλωτοι στα Άδανα της Τουρκίας.

Αποσπάσματα από το βιβλίο του Γιάννη Ορφανίδη «Κυθρέα. Ο τόπος μου» και το κεφάλαιο «Η τουρκική εισβολή», που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις «Ακτή».

Να μιλήσουμε, τώρα, για την τουρκική εισβολή. Για τις μέρες εκείνες του πολέμου. Πώς μείναμε στη Κυθρέα, πώς πέσαμε αιχμάλωτοι στα χέρια των Τούρκων. Στην Κυθρέα έμειναν, δεν μπόρεσαν να φύγουν, εξαιτίας της γρήγορης προέλασης των Τούρκων και όσων συνέβαιναν γύρω στα 600 άτομα. Γυναίκες, παιδιά, άνδρες, γέροι και γριές. Έμειναν και κάμποσοι στρατιώτες, που αποκόπηκαν όταν έσπασε η γραμμή. Αυτοί παραδόθηκαν στους Τούρκους, άλλοι επέζησαν, άλλους τους σκότωσαν, άλλοι είναι αγνοούμενοι. Στη Βώνη, που μας μετέφεραν, ήταν συνολικά 812 άτομα. Μόνο από την Κυθρέα είμαστε 600 άτομα. Ήταν άνθρωποι από όλες τις ενορίες της Κυθρέας, που δεν πρόλαβαν να φύγουν. Οι άλλοι ήταν από τα γειτονικά χωριά, Παλαίκυθρο, Τραχώνι, Έξω Μετόχι, Νέο Χωριό.

Κατάληψη Κυθρέας

Το πρωί, στις 15 Αυγούστου, σηκωθήκαμε, ετοιμάσαμε φαγητό στα παιδιά, στους στρατιώτες. Οι καπνόμενοι ρωτούσαν: «Πού θα πάμε, τώρα, θείε;» «Να πάτε, γιε μου, σε κείνο το σπίτι, το μεγάλο, απέναντι», το σπίτι του Στέλιου του Ζαμπά, «να βάλετε ένα άσπρο σεντόνι και να παραδοθείτε. Γιατί, αν σας δουν, να κυκλοφορείτε, θα σας σκοτώσουν οι Τούρκοι». - Καλά δεν τους είπα; - Πήγαν, όπως τους είπα, και παραδόθηκαν.

Την Τετάρτη, λοιπόν, δεν φάνηκαν οι Τούρκοι. Την Πέμπτη, στις 15 Αυγούστου, κάμαν την εμφάνισή τους, πυροβολούσαν στον αέρα, για να δείξουν ότι κατέλαβαν την Κυθρέα. Οι πυροβολισμοί ήταν σημάδι πως έκαναν κατοχή την Κυθρέα. Εμείς περιμέναμε.

Τα τουρκικά στρατεύματα πέρασαν από την Κυθρέα την Πέμπτη 15 Αυγούστου. Ώρες ατέλειωτες. Έρχονταν από πάνω, από την Κεράνεια, από τον Κεφαλόβρυσο, κατέβαιναν κάτω και πήγαιναν στο Τζάδος. Στρατός ατέλειωτος. Χιλιάδες. Οι στρατιώτες ήταν μέσα σε αυτοκίνητα. Τανκς, κανόνια, φορτηγά.

«Ήδη βρήκα δυο σκοτωμένους»

Εγώ λέω, «να πάω στη Νίκη μου». Πήρα το δρόμο, από το κρεοπωλείο, από το περιβόλι, τη Φανερωμένη, από τη Χαραή, έφθασα εκεί στο σπίτι του Μιχάλη του Κούτσου-

ρου. Μόλις έφτασα εκεί, κοιτάζω, σκοτωμένος ο Νικολάτζης ο Κανικλίδης. Σάββατο, 17 Αυγούστου. Μπροστά στο σπίτι του, εκεί που ήταν το γιασεμί. Πάω πιο κει, σκοτωμένος ο Πραματευτής. Πάνω στα σκαλιά, πάνω στη βεράντα του. Πήγε να κατεβεί κάτω, εκεί, τον πυροβόλησαν και τον σκότωσαν. Μόλις πήγα σπίτι, κόντευα να σπάσω από το μαράζι μου, λέω: «Θα τους βρω όλους σκοτωμένους». Ήδη βρήκα δυο σκοτωμένους». Πήγα, ήταν όλοι καλά. Δεν ήξεραν, ότι είχαν σκοτώσει τον Νικολάτζη. Τους το είπα εγώ.

Μου έκανε καφέ η γυναίκα μου, έφαγα.

«Τη βίβασαν μέσα στο ιερό»

Πήγαμε στη Βώνη. Μας έβαλαν εμάς τους άντρες στην εκκλησιά του Αγίου Γεωργίου. Τις γυναίκες

στο σχολείο. Ήταν και άλλοι πολλοί εκεί. Η εκκλησιά γεμάτη! Μας φώναζαν έναν έναν. «Έλα συ», μου λέει, «μέσα». Στο ιερό! Όσοις έμπαιναν μέσα τους έδεχναν. Μέσα στο ιερό της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου της Βώνης. Μου λέει: «Αύριο να μας δείξεις τα φαρμακεία της Κυθρέας!» Δεν με χτύπησαν.

Τη νύχτα πήγαμε να πέσουμε, να κοιμηθούμε, μας λέει ένας Παλαικυθρίτης: «Ψες σκότωσαν έξι. Δεν ξέρω απόψε πόσους θα σκοτώσουν. Σκότωσαν έξι την προηγούμενη νύχτα!». Ανάμεσα σε κείνους που σκότωσαν ήταν και ο Σωτήρης, φίλος μου από τη Βώνη, που είχε παιδιά που σπουδάζαν στην Αθήνα μαζί με τα παιδιά μου.

Μια κοπέλα τη βίβασαν μέσα στο ιερό της εκκλησίας. Η καπμένη η κοπέλα έπαθε ψυχολογικά. Έπαθε με τα νεύρα της. Κάθε φορά που

Γιάννης Ορφανίδης Αιχμάλωτος στα χέρια των Τούρκων

με έβλεπε, ερχόταν κοντά μου. Ήθελε προστασία από μένα. «Εντάξει, μάνα μου... Εντάξει, κόρη... Εντάξει, κόρη... Εντάξει, κόρη...». Αλλά τα νεύρα της δεν έγειναν ποτέ. Μέχρι τώρα.

«Βασανιστήρια, εκτελέσεις...»

Στη Βώνη μείναμε, όπως σας είπα, τρεις μήνες. Πήγαμε με τα πόδια από την Κυθρέα στη Βώνη στις 23 Αυγούστου. Μπροστά οι άντρες, πίσω οι γυναίκες. Εκεί ήταν βασανιστήρια, εκτελέσεις, βιασμοί. Τις πρώτες εκείνες μέρες μας χτυπούσαν άγρια. Κτυπούσαν τον κόσμο πολύ. Κάθονταν οι Τούρκοι στην εφοδο, στην πόρτα της εκκλησίας, σπκώνονταν οι άνδρες για να πάνε να ουρήσουν, κι εκεί τους χτυπούσαν παντού. Στα πλευρά, στην κοιλιά.

Οι φρουροί μας ήταν Τουρκοκύπριοι από την Επικό και το Τσιφλικούδι. Το Τσιφλικούδι ήταν ένα χωριό στην περιφέρεια της Κυθρέας που είχε αδειάσει ήδη από το 1963. Στη Βώνη από την Κυθρέα σκότωσαν τον Παυλή του Παυλάττου. Ο καπνόμενος είχε έλκος και από το ξύλο πέθανε. Τον χτύπησαν στο στομάχι και πέθανε από αιμορραγία.

«22 νεκροί από τη γειτονιά μας»

Τον Σαββή τον σκότωσαν στην Κυθρέα. Ήλθε μια μέρα ένας Τούρκος, ο παπλωματάς από την Επικό, και τον πήρε. «Πού τον πάτε τον άντρα μου; Αφήστε τον», φώναζε η καπμένη. «Θα τον πάρει ένα περίπατο και θα τον φέρει...». Κι αμέσως μετά, ύστερα από λίγο, τον πυροβόλησαν. Ακούστηκαν πυροβολισμοί. Τον σκότωσαν εν ψυχρώ.

Από τη γειτονιά μας, την Καμάρα, έχουμε 22 σκοτωμένους και αγνοούμενους της εισβολής. Σκότωσαν, λοιπόν, οι Τούρκοι, εν ψυχρώ, πρώτα τον αδελφό μου τον Ανδρέα Ορφανίδη, τον Ραμέ, με τη γυναίκα του τη Χρυσταλλού και την κόρη του Μπλίτσα. Αγνοούμενος είναι και ο γιος τους, ο Στέλιος. Σκότωσαν, εν ψυχρώ, τον Ανδρέα του Πιπτάκα, τον Σιόλοππο και τη γυναίκα του, τη Δεσποινού. Τον Μιχάλη Αποστολίδη, γιο του Τζιρκακό, που έμενε στη Χρυσίδα. Τον Καννή του Πιπτάκα, που παντρεύτηκε στο Νέο Χωριό...